

СПІВПРАЦЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА РОБОТОДАВЦІВ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Оксана Кравченко

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
вул. Садова, 2, Умань, Україна, UA–20300
fspo@ukr.net*

Визначено напрями співпраці закладів вищої освіти та закладів соціальної сфери в громаді щодо професійної підготовки соціальних працівників. З'ясовано, що розробку і реалізацію освітніх програм, у тім числі визначення унікальності, виконують науково-педагогічні працівники за участю зацікавлених сторін: наукова спільнота, роботодавці, здобувачі вищої освіти тощо. Важливою групою стейкхолдерів для освітніх програм зі спеціальностей “231 Соціальна робота” та “232 Соціальне забезпечення” є представники громад, оскільки внаслідок процесів децентралізації сфера соціального обслуговування перейшла із повноважень і ресурсів центральної влади до місцевих громад. Тому важливий пошук ефективних шляхів надання якісних соціальних послуг у громаді і підготовки фахівців, які володіють технологіями соціальної роботи на локальному рівні з різними категоріями громадян. Формами такої співпраці є: проведення науково-практичних конференцій, організація курсів підвищення кваліфікації, участь у опитуванні, реалізація спільних проєктів, проходження практики, надання наукових послуг, запровадження дуальної форми освіти, волонтерська діяльність тощо.

В Уманській територіальній громаді Черкаської області у травні 2024 р. відкрито Центр життєстійкості у межах запровадженого проєкту Міністерством соціальної політики України. Внаслідок чого Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини отримав запит від Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради про реалізацію спільної освітньої програми для соціальних працівників з вивчення змісту і специфіки надання такої соціальної послуги в громаді.

Водночас така співпраця є передумовою оновлення змісту освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти галузі знань “23 Соціальна робота” з включенням окремих тем, модулів чи освітніх компонентів за темою впровадження та діяльності Центрів життєстійкості. Така форма співпраці є важливим напрямом у професійній підготовці соціальних працівників для потреб громади.

Ключові слова: соціальна робота, соціальні послуги, заклади вищої освіти, освітні програми, професійна підготовка, громада.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Соціальна робота в Україні постійно оновлюється і трансформується відповідно до зовнішніх і внутрішніх факторів. На сучасному етапі модернізація зумовлена війною та наслідками, нею спричиненими. За влучною оцінкою професора Т. Семигіної система соціального обслуговування адаптується до надзвичайних умов, реалізуючи масштабну психосоціальну підтримку та кризове втручання, впроваджуючи програми повернення до суспільного життя травмованих на війні. Водночас підвищилася роль громад у наданні соціальних послуг, вони стали головними учасниками в ідентифікації потреб та наданні відповідної допомоги у відновленні постраждалих регіонів, розгортанні підтримки для переміщених осіб: “Сучасна соціальна робота – це не лише надання соціальних послуг тим, хто їх потребує; вона охоплює стратегії, спрямовані на досягнення сталого розвитку, включаючи взаємодію з громадами для підвищення їхньої спроможності та самодопомоги. Це означає, що соціальні працівники разом із громадами працюють над покращенням місцевих ресурсів, екологічної ситуації та місцевим економічним розвитком” [7].

Такі виклики і тенденції впливають і на сферу освіти, орієнтовану на підготовку соціальних працівників. Заклади вищої освіти, які підготовляють фахівців у межах галузі знань “23 Соціальна робота”, повинні брати до уваги сучасні виклики і вимоги, зокрема, норми міжнародного і українського законодавства, наявну систему і механізм соціального обслуговування, технології соціальної реабілітації, специфіку соціальної роботи в громаді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Семигіна Т. визначила концептуальні засади професійної підготовки соціальних працівників [6]; Слозанська Г. розробила та апробувала модель практичної діяльності та модель особистісного зростання фахівця з соціальної роботи у територіальній громаді, які є головними документами й програмою для побудови системи підготовки майбутніх фахівців в умовах закладу вищої освіти; вихідним орієнтиром для розробки і реалізації освітньо-професійних програм, навчальних планів і програм дисциплін [8]; Чернета С. обґрунтувала теоретико-методичні засади функціонування системи підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до роботи в громаді з надання соціальних послуг [9]; Савельчук І. обґрунтувала модель підготовки соціальних працівників у інноваційному освітньому середовищі університету [5].

Проблематика соціального обслуговування є предметом досліджень: Дубич К. визначила роль публічного управління в удосконаленні системи соціального захисту населення; Кучер Г. узагальнила інтегровану модель соціального обслуговування в громаді; Лютий В. проаналізував критерії оцінювання надання соціальних послуг; Каркач А. схарактеризував цифрові засади соціального обслуговування в громаді та ін.

Мета статті – визначити напрями співпраці закладів вищої освіти та закладів соціальної сфери в громаді щодо професійної підготовки соціальних працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження. У закладах вищої освіти фахівців готують за освітніми програмами як єдиним комплексом освітніх компонентів, спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання [1]. Орієнтиром для освітніх програм з галузі знань “23 Соціальна робота” є “Глобальні стандарти освіти та підготовки в галузі соціальної роботи” (2020), розроблені Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи, а також державні стандарти вищої освіти, розроблені Міністерством освіти і науки України за усіма рівнями вищої освіти.

Водночас освітні програми поряд із нормативними вимогами презентують унікальність, яка простежується у меті та визначає фокус підготовки майбутніх фахівців на рівні спеціальних компетентностей та результатів навчання. Саме розробку і реалізацію освітніх програм, у тім числі визначення унікальності, виконують науково-педагогічні працівники за участю зацікавлених сторін: наукова спільнота, роботодавці, здобувачі вищої освіти тощо.

Важливою групою стейкхолдерів для освітніх програм зі спеціальностей “231 Соціальна робота” та “232 Соціальне забезпечення” є представники громад, оскільки внаслідок процесів децентралізації сфера соціального обслуговування перейшла із повноважень і ресурсів центральної влади до місцевих громад. Тому важливий пошук ефективних шляхів надання якісних соціальних послуг у громаді і підготовки фахівців, які володіють технологіями соціальної роботи на локальному рівні з різними категоріями громадян.

Формами такої співпраці є: проведення науково-практичних конференцій, організація курсів підвищення кваліфікації, участь у опитуванні, реалізація спільних проєктів, проходження практики, надання наукових послуг, запровадження дуальної форми освіти, волонтерська діяльність тощо.

У 2023 р. напрями і форми співпраці кафедр соціальної роботи ЗВО України та закладів соціальної сфери в громадах розширилися внаслідок початку реалізації експериментального проєкту із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості (Постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2023 р. № 1049) [3; 4].

Учасниками проєкту є: Міністерство соціальної політики – координатор експериментального проєкту; Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю – відповідальний за організацію проведення конкурсу серед надавачів соціальних послуг та за укладення договору про забезпечення надання комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості з

надавачами соціальних послуг за результатами проведення такого конкурсу; територіальні громади – надавачі послуги [3; 4].

Станом на травень 2024 р. у 22 областях України запрацювали Центри життєстійкості [2]. Зокрема, в Уманській територіальній громаді Черкаської області у травні цього ж року відкрито такий структурний підрозділ – безбар'єрний простір, де людина може отримати психологічну допомогу та проконсультуватися з різних соціальних питань. Завдяки цьому Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини отримав запит від Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради про реалізацію спільної освітньої програми для соціальних працівників з вивчення змісту і специфіки надання такої соціальної послуги в громаді. В основі програми включені вимоги нормативних документів, а саме двох постанов Кабміну України: “Про реалізацію експериментального проєкту із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості”, “Про організацію діяльності та забезпечення функціонування Центрів життєстійкості”.

Метою реалізації програми є формування цілісного уявлення і теоретичних знань з реалізації експериментального проєкту надання комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості.

Мета конкретизується у завданнях:

- формування вміння організації міжсекторального навчання виконання командної взаємодії фахівців у територіальній громаді, займаються наданням психологічної допомоги;
- вивчення ефективних шляхів з виявлення потреб вразливих груп населення та бар'єрів, які існують для отримання ними соціальних послуг;
- формування навичок усвідомленого батьківства і зміцнення родинних стосунків усіма членами сім'ї;
- збереження ментального здоров'я, профілактика негативних наслідків від пережитої травми, просвітницька діяльність щодо турботи про психоемоційний стан людини;
- розвиток м'яких навичок та соціальної компетентності отримувачів комплексної послуги;
- розробка дорожньої карти для отримувача комплексної послуги в громаді, створення території комунікації з різними фахівцями, службами, організаціями тощо, зокрема з питань отримання інших соціальних, медичних, реабілітаційних та інших послуг, відповідно до його потреб [2].

Ураховуючи мету і завдання програми, визначено тематику для аудиторних занять: 1. Міжсекторальна співпраця для створення безбар'єрного простору в громаді. 2. Інноваційні технології соціальної

роботи. 3. Тренінгові вправи у роботі соціального працівника. 4. Командоутворення у процесі соціального обслуговування. 5. Збереження психічного здоров'я кожного жителя громади. 6. Гендерні засади у соціальній роботі. 7. Зміцнення сімейних і родинних зв'язків та розвитку батьківських компетентностей. 8. Волонтерська діяльність у соціальній роботі. 9. Формування соціальної компетентності отримувача комплексної послуги. 10. Етичний кодекс соціального працівника.

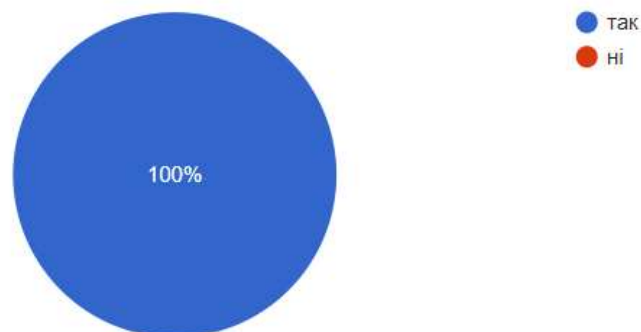
Теми обрано відповідно до наукових інтересів науково-педагогічних працівників університету, які були лекторами за цією програмою, а також відповідно до діяльності інноваційних структурних підрозділів університету: Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму “Без бар'єрів”, Гендерний центр, Молодіжний центр “Start”, Центр професійного самовизначення та тренінгових технологій “Інсайт”, Центр ветеранського розвитку, Студентська соціально-психологічна служба, Центр родинного виховання тощо.

Заняття тривали протягом березня–травня 2024 р. у формі лекцій, практичних занять, тренінгів, круглих столів. Базою проведення занять став аудиторний фонд університету. Тематика занять і розклад погоджувалися із Управлінням праці та соціального захисту населення. Водночас до занять доєднувалися здобувачі вищої освіти зі спеціальностей “231 Соціальна робота” та “232 Соціальне забезпечення”.

Така співпраця є передумовою оновлення змісту освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти галузі знань “23 Соціальна робота” з включенням окремих тем, модулів чи освітніх компонентів за темою впровадження та діяльності Центрів життєстійкості. Така форма співпраці є важливим напрямом у професійній підготовці соціальних працівників для потреб громади.

З метою вивчення думки у соціальних працівників, які працюють у Центрі життєстійкості в Уманській територіальній громаді, провели анонімне опитування у формі гугл-анкети про доцільність співпраці із закладами вищої освіти та ефективності впровадження такої програми.

На запитання “Чи актуальною була програма навчання в університеті для функціонування Центрів життєстійкості?” отримано 100 % позитивних відповідей. Це засвідчує вмотивованість фахівців отримувати нові знання, які виявилися важливими і своєчасними на етапі запровадження нової соціальної послуги.

Щодо тематики занять програми, то соціальні працівники зазначили про змістовність і цікавість усіх запропонованих тем, але найбільш своєчасними були ті, що стосуються профілактики емоційного вигорання на робочому місці. Водночас зазначили, що найбільше бракувало тем, що пов'язані із роботою із військовослужбовцями, ветеранами та їхніми сім'ями. Такі відповіді є орієнтиром для ЗВО для проведення відповідних досліджень, розробки навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів, зокрема, “Військова психологія”, “Військова соціальна робота” тощо. До того ж актуалізує діяльність Центрів ветеранського розвитку, які створюються в університетському середовищі.

На запитання “Чи допомогла Вам програма навчання в університеті для роботи у Центрі життєстійкості?” також отримано 100 % позитивних відповідей, що дало можливість переконалися про доцільність співпраці ЗВО із закладами соціальної сфери з питань професійного розвитку соціальних працівників. Такі короткострокові програми доцільно впроваджувати за різними аспектами питань соціального обслуговування за запитом роботодавців і самих соціальних працівників.

Висновки. У статті визначено напрями співпраці закладів вищої освіти та закладів соціальної сфери в громаді щодо професійної підготовки соціальних працівників. З'ясовано, що розробку і реалізацію освітніх програм, у тім числі визначення унікальності, виконують науково-педагогічні працівники за участю зацікавлених сторін: наукова спільнота, роботодавці, здобувачі вищої освіти тощо. Важливою групою стейкхолдерів для освітніх програм зі спеціальностей “231 Соціальна робота” та “232 Соціальне забезпечення” є представники громад, оскільки внаслідок процесів децентралізації сфера соціального обслуговування перейшла із повноважень і ресурсів центральної влади до місцевих громад. Тому важливий пошук ефективних шляхів надання якісних соціальних послуг у громаді і підготовки фахівців, які володіють технологіями соціальної роботи на локальному рівні з

різними категоріями громадян. Формами такої співпраці є: проведення науково-практичних конференцій, організація курсів підвищення кваліфікації, участь у опитуванні, реалізація спільних проєктів, проходження практики, надання наукових послуг, запровадження дуальної форми освіти, волонтерська діяльність тощо.

В Уманській територіальній громаді Черкаської області у травні 2024 р. відкрито Центр життєстійкості у межах запровадженого проєкту Міністерством соціальної політики України. Внаслідок чого Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини отримав запит від Управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради про реалізацію спільної освітньої програми для соціальних працівників з вивчення змісту і специфіки надання такої соціальної послуги в громаді. Така форма співпраці є важливим напрямом у професійній підготовці соціальних працівників для потреб громади.

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 28 травня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 28.05.2024).

2. Міністерство соціальної політики України. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/23736.html> (дата звернення: 28.05.2024).

3. Про реалізацію експериментального проєкту із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2023 р. № 1049 : станом на 1 лютого 2024 р. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-2023-п#Text> (дата звернення: 28.05.2024).

4. Про організацію діяльності та забезпечення функціонування центрів життєстійкості : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.01.2024 р. № 83. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2024-п#Text> (дата звернення: 28.05.2024).

5. Савельчук І. Б. Підготовка соціальних працівників в інноваційному освітньому середовищі університету : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 375 с.

6. Семигіна Т. Глобальні стандарти підготовки соціальних працівників як ідеалістичне бачення розвитку освіти із соціальної роботи. Вид-во "Європейська наукова платформа", 2021. С. 75–84. DOI: <https://doi.org/10.36074/rodmrfsn.ed-1.07>.

7. Семигіна Т. Трансформація соціальної роботи в Україні: від радянських коренів до сучасних викликів. Наукові тренди

постіндустріального суспільства : зб. наук. праць за матеріалами VI Міжнар. наук. конф. (м. Івано-Франківськ, 26 квітня, 2024 р.). Міжнародний центр наукових. Вінниця : ТОВ “УКРЛОГОС Груп”, 2024.

8. Слезанська Г. І. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у територіальних громадах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Тернопіль, 2019. 40 с.

9. Чернета С. Теорія та практика підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи до надання соціальних послуг : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Полтава, 2023. 43 с.

References

1. Pro vyshchu osvitu. [Law of Ukraine On Higher Education] : Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII : stanom na 28 trav. 2024 r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (in Ukrainian).

2. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. [The Ministry of Social Policy of Ukraine]. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/news/23736.html> (in Ukrainian).

3. Pro realizatsiiu eksperymentalnoho proektu iz zaprovadzhennia kompleksnoi sotsialnoi posluhy z formuvannia zhyttiistiikosti. [On the implementation of a pilot project to introduce a comprehensive social service to build resilience]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.10.2023 r. № 1049: stanom na 1 liut. 2024 r. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-2023-p#Text> (in Ukrainian).

4. Pro orhanizatsiiu diialnosti ta zabezpechennia funktsionuvannia tsentriv zhyttiistiikosti. [On the organization of activities and ensuring the functioning of resilience centers]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.01.2024 r. № 83. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2024-p#Text> (in Ukrainian).

5. Savelchuk, I. B. (2019). *Pidhotovka sotsialnykh pratsivnykiv v innovatsiinomu osvitnomu seredovyshchi universytetu*. [Training of social workers in the innovative educational environment of the university]: monohrafiia. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka (in Ukrainian).

6. Semyhina, T. (2021). *Hlobalni standarty pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv yak idealistychne bachennia rozvytku osvity iz sotsialnoi roboty*. [Global Standards for the Training of Social Workers as an Idealistic Vision for the Development of Social Work Education.]. Vydavnytstvo “Yevropeiska naukova platforma”, 75–84. DOI: <https://doi.org/10.36074/rodmrffssn.ed-1.07> (in Ukrainian).

7. Semyhina, T. (2024). *Transformatsiia sotsialnoi roboty v Ukraini: vid radianskykh koreniv do suchasnykh vyklykiv*. [Transformation of social work in

Ukraine: from Soviet roots to modern challenges]. *Naukovi trendy postindustrialnoho suspilstva: zb. nauk. prats z materialamy VI Mizhnar. nauk. konf.* [Scientific trends of post-industrial society: a collection of scientific papers with materials of the VI International Scientific Conference]. Mizhnarodnyi tsentr naukovykh doslidzhen. Vinnytsia: TOV "UKRLOHOS Hrup" (in Ukrainian).

8. Slozanska, H. I. (2019). *Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do roboty u terytorialnykh hromadakh.* [Theory and practice of professional training of future social workers to work in territorial communities] (Extended abstract of Doctor's thesis), Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Ternopil (in Ukrainian).

9. Cherneta, S. Yu. (2023). *Teoriia ta praktyka pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty do nadannia sotsialnykh posluh.* [Theory and practice of training future social work professionals to provide social services] (Extended abstract of Doctor's thesis), Luhansk Taras Shevchenko National University. Poltava (in Ukrainian).

Стаття: надійшла до редколегії 06.09.2024

доопрацьована 24.10.2024

прийнята до друку 01.11.2024

COOPERATION BETWEEN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AND EMPLOYERS IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF SOCIAL WORKERS

Oksana Kravchenko

*Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University,
Sadova Str., 2, Uman, Ukraine, UA-20300
fspo@ukr.net*

The article described the areas of cooperation between higher education institutions and social institutions in the community for the professional training of social workers. It has been found that the development and implementation of educational programs, including the definition of uniqueness, is carried out by research and teaching staff with the participation of stakeholders: the scientific community, employers, higher education students, etc. An important group of stakeholders for the educational programs in the specialties "231 Social Work" and "232 Social Welfare" are representatives of communities. As a result of the decentralization process, the social service sector has been transferred from the powers and resources of the central government to local communities. Therefore, it is important to find effective ways to provide quality social services in the community and to train specialists proficient in social work technologies at the local level with different categories of citizens. Forms of such cooperation include holding scientific and practical conferences, organizing advanced training courses, participating in surveys,

implementing joint projects, internships, providing research services, introducing dual education, volunteering, etc.

In May 2024, a Resilience Center was opened in the Uman territorial community of Cherkasy region as part of a project implemented by the Ministry of Social Policy of Ukraine. As a result, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University received a request from the Department of Labor and Social Protection of the Uman City Council to implement a joint educational program for social workers to study the content and specifics of providing such a social service in the community.

At the same time, such cooperation is a prerequisite for updating the content of educational programs for higher education students in the field of knowledge “23 Social Work” with the inclusion of individual topics, modules or educational components on the implementation and activities of Resilience Centers. This form of cooperation is an important direction in the professional training of social workers for the needs of the community.

Keywords: social work, social services, institutions of higher education, educational programs, professional training, community.